
II. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 336:334.7

СТРУКТУРНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ВЕКТОР ЕФЕКТИВНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ ВИРОБНИЧО- ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ КРАЇНИ

О. В. МАКАРА, доктор економічних наук
(Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки);
А. С. КРОТ (Львівська комерційна академія)

***Анотація.** Стаття присвячена питанням розробки теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на формування пріоритетних напрямів державного регулювання структурно-інвестиційної політики.*

***Ключові слова:** політика, структура, інвестиції, виробничо-господарський комплекс, держава.*

Необхідність державного регулювання інноваційних процесів викликана їх важливим значенням для національної економіки й суспільства загалом. Соціально орієнтований розвиток країни залежить від обсягу інвестиційних ресурсів, передусім структури національної економіки, її ефективності.

Аналізуючи національне господарство через його відтворювальну структуру, можемо визначити найбільш важливі макроекономічні пропорції, базові співвідношення між стадіями відтворення ВВП, що дуже важливо. Мається на увазі співвідношення підрозділів суспільного виробництва, різних за призначенням виробленої продукції (засоби виробництва, товари споживання), розподілом сукупного суспільного продукту за вартістю

(фонди відтворення, нагромадження, споживання), співвідношення між якими суттєво змінюється залежно від завдань і стану економічної системи. Така структура національного господарства має важливе значення для виявлення рівня соціальної орієнтації, динаміки споживання й нагромадження, ресурсомісткості виробництва тощо, дає змогу визначити інвестиційні можливості національної економіки та її спрямованість щодо експорту.

Вагомий внесок у дослідження проблем і перспектив структурної перебудови національної економіки зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Л. Бернс, С. Біла, Д. Бондаренко, М. Бутко, А. Бхадурі, Н. Волков, В. Геєць, Б. Данилишин, О. Дацій, С. Єрохін, К. Жадько, Б. Кваснюк, Н. Кричигина,

І. Крючкова, А. Льюїс, Г. Марковіц, А. Мартінов, М. Міллер, В. Папп, Ю. Пащенко, Г. Рейніс, П. Самуельсон, Р. Соболев, О. Суходола, Л. Туроу, Ф. Хайек, А. Чухно, Ю. Шишков та ін.

Однак, незважаючи на підвищення інтересу українських і зарубіжних учених до вивчення питань щодо структурно-інвестиційної політики, варто зазначити недостатній рівень досліджень у галузі сучасної теорії і практики вивчення проблем державного регулювання структурно-інвестиційною політикою та пріоритетних напрямів її розвитку, вдосконалення системи державного регулювання структурно-інвестиційної політики.

Цілі статті – розробка теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на формування пріоритетних напрямів державного регулювання структурно-інвестиційної політики.

Динаміка обсягів валового нагромадження основного капіталу у 2002–2008 рр. була по-

зитивною, проте нестійкою. Протягом цього періоду доволі стрімко зростала норма нагромадження основного капіталу – із 19,2 до 26,4 %. У період кризи відбулося різке скорочення валового нагромадження, що виявилось в згортанні інвестиційного процесу. Зокрема, у 2009 р. обсяг валового нагромадження основного капіталу скоротився в порівнянних цінах на 52,05 % відносно попереднього року. У 2010–2012 рр. простежувалася тенденція до відновлення процесів нагромадження, проте темпи такого відновлення є дуже низькими, суттєво відстають від динаміки ВВП, а норма нагромадження основного капіталу 2012 р. становила 18,7 %, тобто відповідала стану початку періоду економічного зростання минулого десятиріччя і поступилася докризовим показникам. Такі показники є, очевидно, недостатніми для здійснення структурних перетворень і модернізації економіки [1].

Таблиця 1

Валове нагромадження та заощадження в Україні у 2001–2012 рр. (у фактичних цінах)

Роки/ показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ВВП, млн грн	225810	267344	345113	418529	544153	720731	948056	914720	1082569	1302079	1411238
Валове заощадження, млн грн	62632	74330	109808	113362	126980	177217	197473	151746	197649	208406	198619
Відсотків до ВВП	27,7	27,8	31,8	27,1	23,3	24,6	20,1	16,6	18,3	16,0	14,1
Валове нагромадження, млн грн	43289	55075	77820	96965	133874	198348	250158	164522	2082883	247850	275347
Відсотків до ВВП	19,2	20,6	22,5	23,2	23,2	27,5	26,4	18,0	19,2	18,3	18,7
Валове нагромадження ОК, відсотків до валових заощаджень	69,1	74,1	70,1	85,5	105,4	112,0	126,7	108,4	105,4	118,9	138,6

Джерело: розраховано за [1].

У країнах, яким довелося здійснювати модернізацію, структурну перебудову своєї економіки, щоб зробити її конкурентоспроможною, протягом тривалих періодів спостерігався високий рівень нагромадження основного капіталу: у повоєнній Європі до 1970-х рр. норма нагромадження становила

не менше 25 %; у Японії – 30 %; у період індустріалізації СРСР – 33–35 %; у Китаї зараз – 38 %, завдяки цьому забезпечуються високі середньорічні темпи зростання (близько 9 %) [2–4].

Згідно зі світовою практикою, для стабільного економічного зростання інвестиції пови-

нні становити не менше 19–25 % обсягу ВВП, тоді як, за оцінкою фахівців, в Україні цей показник нижчий від допустимих меж. У 2010 р. він дорівнював близько 10 %. Такий інвестиційний стан не дає можливості не тільки впроваджувати нові ресурсозберігальні технології, а й здійснювати просте відтворення, підвищувати продуктивність праці та якість продукції, що випускається.

Інвестиції в основний капітал зростали нижчими темпами, ніж доходи населення, що й зумовило значне уповільнення загальноекономічної динаміки. При цьому протягом 2006–2008 рр. збільшення споживання забезпечувалося за рахунок швидкого зростання обсягів імпорту товарів і послуг, із 2006 р. сформувалося від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, яке сягнуло свого максимального значення (–8,0 % ВВП) у 2008 р. Протягом 2009–2012 рр. зростання питомої ваги споживчих витрат у структурі валової доданої вартості відбувалося переважно за рахунок скорочення нагромадження капіталу.

Потреба в інвестиційних ресурсах посилюється тим, що в Україні стан основних засобів є незадовільним, ступінь їх зношеності невпинно зростає із 43,7 % у 2000 р. до 76,7 % у 2012 р., а також зберігається паливно-енергетична спеціалізація економіки [1]. Соціально значима та структуровизначальна продукція характеризується слабким розвитком. Різке скорочення інвестицій у розвиток фондоутворювальних галузей (особливо машинобудування та металообробки) зумовило структурні деформації.

Нагальною потребою є запровадження заходів економічної політики щодо регулювання розподілу прибутків підприємств і в напрямі збільшення інвестування власних коштів підприємств, і в перерозподілі інвестиційних ресурсів до сфер пріоритетного розвитку через економічні механізми. Надмірна концентрація наявних доходів у секторі фінансових корпорацій порушує рівновагу між доходами підприємств і фінансових корпорацій, що загрожує розвитку реального сектора економіки й обмежує можливість функціонування та розширеного відтворення у сфері виробництва.

В Україні сформувалася неефективна галузева структура економіки з високою ресурсо- й енергомісткістю виробництва, надмірним екстенсивним розвитком добувної промисловості, відсталістю агропромислового сектора, низьким рівнем інноваційного виробництва, відставанням розвитку інфраструктури, відриваністю фінансового сектора від реальної економіки, неефективним функціонуванням секторів, які забезпечують соціально орієнтований розвиток.

Динаміка формування ВВП України свідчить, що впродовж останнього десятиріччя (2002–2012 рр.) у галузево-секторальній структурі національної економіки суттєво знижувалася питома вага сільського господарства – у 2,3 раза, а також зменшувалися частки промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку. Натомість найсуттєвіше зросли показники фінансової діяльності (у 2,4 раза) й операцій із нерухомістю (у 1,6 раза), а також галузей соціальної сфери.

Такі тенденції відповідають загальносвітовим економічним структурним зрушенням і поступово наближають структуру вітчизняної економіки до співвідношень, притаманних для високорозвинених країн світу. Однак зменшення значення реального сектора економіки повинно супроводжуватися суттєвим зростанням продуктивності праці завдяки впровадженню інноваційних технологій, чого не простежуємо в Україні.

Збільшення ролі фінансового сектора не супроводжується адекватним покращенням умов кредитування реальної економіки й активізацією інвестиційних процесів. Посилення негативних тенденцій розвитку галузевої структури економіки спричиняють відмінності в рівнях доходності окремих секторів і галузей економіки. Розподіл валового прибутку складається на користь фінансової діяльності, операцій із нерухомістю, торгівлі. Низькоприбутковими залишаються сфери інформатизації, дослідження та розроблення, освіти, охорони здоров'я, тобто ті види економічної діяльності, що впливають на формування визначальних засад конкурентоспроможності національної економіки й соціально орієнтований розвиток країни.

Найвищу позитивну динаміку виробництва простежуємо в машинобудуванні (зростання – 36,1 % у 2010 р. і 16,9 % у 2011 р.), хімічній та нафтохімічній (22,5 та 14,4 % відповідно), металургії (12,2 і 8,5 %) [1]. Галузі, орієнтовані на внутрішній ринок, відзначається слабшою позитивною динамікою. Посткризове зростання обсягів промислового виробництва відбулося завдяки таким чинникам, як сприятлива кон'юнктура на зовнішніх ринках для основних експортних товарів українських виробників; відновленням зростання в державах – основних торговельних партнерах (СНД); покращення фінансового стану підприємств-експортерів, що спричинило підвищення попиту на продукцію проміжних виробництв і технологічне обладнання; збільшення доходів населення, що дає змогу підтримувати активність споживчого попиту.

Отже, у галузевій структурі економіки домінують види економічної діяльності, які забезпечують виробництво проміжного продукту. А це не може забезпечити довгостроковий інноваційний і соціально орієнтований розвиток держави.

Це ще раз підтверджує, що активізація інвестиційних процесів має бути першорядним чинником у вирішенні структурних перетворень української економіки й соціально-економічних проблем суспільства.

Джерелами інвестиційних ресурсів можуть бути: 1) державні капітальні вкладення; 2) інвестиції комерційних банків та інших кредитно-фінансових установ; 3) власні кошти підприємств; 4) іноземні інвестиції; 5) накопичення населення.

Усе це дає підстави для висновку про необхідність системного державного підходу до розв'язання найважливіших завдань: збільшення частки інвестиційних ресурсів в Україні та їх ефективного використання; зростання питомої ваги інноваційного складника в національних інвестиціях; розширення внутрішнього ринку, зміцнення ринкової інфраструктури; стимулювання підвищення ефективності виробництва через підтримку імпортозамінних виробництв, їх експортної спрямованос-

ті, випуск наукомісткої продукції; збільшення частки тих галузей, які виготовляють кінцевий продукт (виробництв із завершеним циклом).

Держава має розробити програму формування джерел і каналів інвестування економіки. Для цього потрібно створити умови для підвищення інвестиційної спроможності вітчизняних виробників на основі механізму щадного оподаткування, розробити механізм об'єктивної оцінки інвестиційних проєктів, для реалізації яких слід створювати конкурентне інвестиційне середовище; регулювати процентні ставки за банківськими кредитами, що спрямовуватиме грошові кошти не на депозити, а у виробництво.

Метою структурно-інвестиційної політики держави має бути побудова високоефективної конкурентоспроможної соціально орієнтованої господарської системи, у якій економічний розвиток забезпечується, передусім розширенням застосування інноваційних технологій, раціональним застосуванням людського потенціалу на базі збільшення та підвищення якісного рівня експортного потенціалу й інтеграції у світогосподарські зв'язки, розширення ємності та збалансованості внутрішнього ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
Derzhavniy komitet statistiki Ukrayini [Elektronniy resurs] : ofits. veb-sayt. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Nazva z ekrana.
2. Кучуков Р. Государственный сектор как локомотив модернизации / Кучуков Р. // Экономист. – 2010. – № 9. – С. 6.
Kuchukov R. Gosudarstvenniy sektor kak lokomotiv modernizatsii / Kuchukov R. // Ekonomist. – 2010. – № 9. – S. 6.
3. Башнянин Г. І. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні пробле-

ми метрологічного аналізу / Г. І. Башнянин, Л. Я. Гончарук – Львів : Новий світ – 2000, 2010. – 240 с.

Bashnyanin G. I. Efektivnist sotsializatsiyi ekonomichnih sistem: metodologichni problemi metrologichnogo analizu / G. I. Bashnyanin,

L. Ya. Goncharuk – Lviv : Noviy svit – 2000, 2010. – 240 s.

4. Gross capital formation (% of GDP) – [Web-Source]. – Access mode: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.ZS/countries>.

О. В. Макара, доктор экономических наук (Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки); **А. С. Крот** (Львовская коммерческая академия). **Структурно-инвестиционная политика как вектор эффективного преобразования производственно-хозяйственного комплекса страны.**

Аннотация. Статья посвящена вопросам разработки теоретико-методических положений и практических рекомендаций, направленных на формирование приоритетных направлений государственного регулирования структурно-инвестиционной политики.

Ключевые слова: политика, структура, инвестиции, производственно-хозяйственный комплекс, государство.

O. Makara, Dc. Econ. Sci. (Lesya Ukrainka Eastern European National University); **A. Krot** (Lviv Academy of Commerce). **Structural and investment policy as effective vector transformation of industrial and commercial complex.**

Summary. This article describes the issues of development of theoretical and methodical positions and practical recommendations aimed at the formation of the priorities of state regulation of structure and investment policy.

Keywords: policy, structure, investment, production and economic complex, the state.